

УДК 378.147

**РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ТРУДОВОМУ
НАВЧАННІ Й ВИХОВАННІ УЧНІВ**

Арапов Дмитро

**Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і
методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки
життєдіяльності Царенко О.М.**

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені
Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна*

У статті розглядається проблема реалізація міжпредметних зв'язків в навчанні й вихованні учнів, що дає підстави вважати їх ефективним засобом інтегрованого навчання у школі. Основою інтегрованого навчання є знання та вміння вчителя застосовувати міжпредметні зв'язки при розробці уроків з трудового навчання. Використання знань з інших предметів для пояснення нового матеріалу сприяє активізації пізнавальної діяльності і розвитку творчого мислення учнів, забезпечує високий рівень засвоєння знань та належну мотивацію до навчання.

***Ключові слова:** трудове навчання, міжпредметні зв'язки, активізація пізнавальної діяльності.*

**Realization of inter-industrial relations in labor
education and education**

D. Arapov

**Scientific supervisor: candidate of pedagogical Sciences, associate Professor,
Department of theory and methodology of technological training, health and
safety Tsarenko O.M.**

*The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,
Kropyvnytsky, Ukraine*

The article deals with the problem of implementation of interpersonal relations in the education and education of students, which gives grounds to consider them an effective means of integrated study at the school. The basis of integrated learning is the knowledge and ability of the teacher to apply interdisciplinary connections in the development of lessons in labor education. The use of knowledge from other subjects to explain the new material contributes to the activation of

cognitive activity and the development of students' creative thinking, provides a high level of learning and proper motivation to study.

Key words: *labor studies, interdisciplinary connections, activation of cognitive activity.*

Постановка проблеми. Реалізація міжпредметних зв'язків не є новою проблемою. Уперше термін «міжпредметні зв'язки» був використаний у середині ХХ століття Ю.А. Самаріним («Очерки психологии ума»). Посилення уваги до цієї проблеми пов'язано із можливістю забезпечення ними синтезу та інтеграції знань. Міжпредметні зв'язки в сучасній дидактиці розглядаються як одна із найважливіших умов підвищення наукового рівня викладання будь-якого навчального предмета і підвищення ефективності всього процесу навчання. Сучасні тенденції до інтеграції природничих, технічних і суспільних знань, які спостерігаються останнім часом, актуалізують зазначену проблему.

Аналіз досліджень і публікацій. Проведений аналіз наукових праць за темою дослідження показав, що дослідженням проблеми міжпредметних зв'язках займалися такі видатні педагоги, як Я.А. Коменський, К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко та багато інших. У своїх працях вони підкреслювали необхідність взаємозв'язків між навчальними предметами для відображення цілісної картини природи «в голові учня», для створення істинної системи знань і формування наукового світогляду.

Метою статті є виявлення особливостей реалізації міжпредметних зв'язків на уроках трудового навчання.

Виклад основного матеріалу. В освітньому процесі термін «міжпредметні зв'язки» використовують досить часто. Наведемо різні визначення цього терміну, які пропонують відомі дослідники (Савченко О.Я., Лошкарева Н.А. та інші).

Савченко О.Я. вважає міжпредметні зв'язки дидактичним засобом, який передбачає комплексний підхід до формування й засвоєння змісту освіти, дає можливість здійснювати зв'язки між предметами для поглибленого та всебічного розгляду найважливіших понять, явищ; вони є результатом узагальнюючих дій, розвивають системне мислення учнів [5, с. 48].

Міжпредметні зв'язки – це особливо значущі в сучасних умовах наукової інтеграції фактори формування та структурування навчального предмету.

Філософське розуміння структури міжпредметних зв'язків дозволяє виділити три суттєвих ознаки (склад, спосіб, спрямованість). За складом міжпредметні зв'язки можуть бути об'єктами, фактами, поняттями, теоріями, методами тощо); за способом – логічними, методичними прийомами і формами навчального процесу, за допомогою яких вони реалізуються в змісті освіти; за спрямованістю розрізняють: формування узагальнених вмінь і навичок, комплексне використання знань для вирішення навчальних завдань) [3, с. 52].

Ці визначення логічно впливають із сучасного розуміння навчального предмета як системи наукових знань, котра є дидактично переробленою і містить відомості із суміжних галузей науки. Тому, за типом міжпредметні зв'язки розрізняють:

- за змістом наукових знань (фактологічні, понятійні, теоретичні);
- за знаннями про пізнання (філософські, історично-наукові, логічні);
- за знаннями про ціннісні орієнтації (ідеологічні, тобто діалектно-матеріалістичні, ідейно-політичні, політико-економічні, етичні, естетичні, правові) [3, с. 19; 4, с. 31].

На уроках трудового навчання міжпредметні зв'язки реалізуються за такими напрямками:

1. Внутрішньо-предметні зв'язки:

- використання знань, вмінь, набутих школярами в процесі вивчення трудового навчання у попередні роки;
- використання матеріалу про досягнення науки і техніки, який ще не ввійшов до змісту навчання;
- використання відомостей про основи виробництва.

Особливість цих зв'язків полягає в тому, що їх реалізація вимагає підвищеної уваги не тільки до поточних знань, а й до знань учнів, які будуть вивчатись у подальшому. У процесі навчання це проявляється в тому, що вчитель перед поясненням нової теми використовує певні педагогічні методи

для активізації діяльності учнів, актуалізації набутих раніше знань, які вони зможуть застосувати при вивченні нового матеріалу.

Без внутрішньо-предметних зв'язків неможливе формування в учнів належної системи знань, вмінь і навичок.

2. Зв'язок з іншими навчальними предметами (з основами наук).

У реалізації дидактичних зв'язків з основами наук існує два підходи.

Перший підхід відображається у тому, що при поясненні нового матеріалу вчитель посилається на знання учнів з інших предметів.

Другий підхід – здійснення зв'язків між основами наук і трудовим навчанням. Характеризується тим, що вчителі у процесі трудового навчання й виховання учнів, надають їм можливість перевірити, конкретизувати, поглибити, а в окремих випадках – одержати нові знання [1, с. 46].

3. Зв'язок трудового навчання з основами наук.

Взаємозв'язок наукових знань з різних навчальних предметів виступає як необхідність не тільки для пізнання наукових основ виробництва, але й для свідомого виконання учнями трудових завдань, лабораторних, практичних робіт тощо. Таким чином, зв'язок технології з основами наук стає необхідною умовою глибокого і всебічного засвоєння конкретної теми, яку опановують школярі.

4. Зв'язки технології з основами наук виконують різноманітні функції.

Політехнічна функція зв'язків технологічно заснованих наук визначається тим, що вони допомагають розкривати загальнонаукові основи, організаційно-економічні принципи трудових процесів. Засвоєння цих знань учнями здійснюється поступово, у процесі вивчення навчального предмета.

Дидактична функція зв'язків трудового навчання з основами наук полягає у свідомому засвоєнні трудових операцій, конкретизації теоретичних знань, набутих на уроках з основ наук. Цілком очевидно, що зв'язки трудового навчання з основами наук спонукають школярів співставляти теоретичні знання з реальними фактами, явищами трудових процесів, що сприяє виробленню в

них умінь усвідомлювати, знаходити залежності та причинно-наслідкові зв'язки об'єктивної реальності [2, с. 76].

Осміслене і систематичне застосування зв'язків трудового навчання з основами наук природничо-математичного циклу визначає рівень і якість трудової підготовки школярів. Успішна реалізація цих зв'язків дозволяє учневі:

- зрозуміти наукові закони і закономірності, які використовуються при створенні технічних об'єктів і під час ознайомлення з технологічними процесами;

- переконатися в складній взаємодії науки, техніки і виробництва;

- порівнювати переваги і недоліки окремих технічних об'єктів, технологічних процесів;

- критично і свідомо оцінювати якість і можливості використання техніки;

- застосовувати доступний математичний апарат у процесі навчання та продуктивної праці; конструювати і створювати (на доступному для шкільного віку рівні) нові технічні об'єкти [2, с. 81].

Доцільно зазначити, що проблема реалізації міжпредметних зв'язків може вирішуватися декількома способами.

Один із способів передбачає усунення дублювання одних і тих самих зв'язків, понять в різних навчальних предметах, що використовуються при розробці навчальних програм. Інший – поглиблення і розширення знань і вмінь учнів з конкретного навчального предмета, який вони вже опанували. Адже, необхідно забезпечити встановлення логіко-понятійних і часових координаційних зв'язків, які не будуть знижувати їх практичну цінність.

Проведений аналіз літератури показав, що існують різні типи міжпредметних зв'язків:

- I тип – за спорідненими законами і теоріями;

- II тип – за методами експериментального дослідження;

- III тип має світоглядний характер;

- IV тип характеризується розрахунково-вимірним характером.

Міжпредметні зв'язки функціонують у процесі трудового навчання і здійснюються за допомогою тих чи інших методів і організаційних форм. Це дає можливість виділити вторинний, підпорядкований першим двом типам організаційно-методичних зв'язків, що має самостійне значення. Міжпредметні зв'язки цього типу збагачують методи, прийоми і форми організації навчання.

Види зв'язків цього типу розрізняють:

- за способом засвоєння зв'язків у різних видах знань (репродуктивні, пошукові, творчі);
- за масштабом реалізації (міжкурсів, внутрішньоциклові, міжциклові);
- за часом здійснення (послідовні, супутні, перспективні);
- за способом взаємозв'язку предметів (односторонні, двосторонні, багатосторонні);
- за постійністю реалізації (епізодичні, постійні, систематичні);
- за рівнем організації освітнього процесу (позаурочні, тематичні та інші);
- за формами організації роботи учнів і вчителів (індивідуальні, групові, колективні) [3, с. 13].

Таким чином, сутність міжпредметних зв'язків можна розглядати не лише як дидактичний еквівалент міжнаукових зв'язків, але й як зв'язків науки з іншими формами суспільної свідомості і видами людської діяльності в процесі навчання учнів у основній і старшій школі.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Проведене дослідження та отримані результати дають підстави розглядати міжпредметні зв'язки як ефективний засіб інтегрованого навчання у школі. В його основу покладено знання та вміння вчителя застосовувати їх при розробці уроку і використовувати знання з інших предметів під час пояснення нового навчального матеріалу.

Реалізація міжпредметних зв'язків сприяє систематизації та поглибленому засвоєнню набутих знань, допомагає учням сприймати цілісну картину світу. При цьому, як засвідчує передовий педагогічний досвід, підвищується ефективність навчання й виховання учнівської молоді, забезпечується

можливість наскрізного застосування знань, умінь, навичок, отриманих на уроках з різних предметів.

Практична реалізація міжпредметних зв'язків у процесі трудового навчання й виховання школярів є важливим напрямом подальшого вдосконалення освітнього процесу в закладах загальної середньої та професійної освіти.

Подальші дослідження ми пов'язуємо з розробкою навчально-методичного забезпечення уроків трудового навчання для використання напрацьованих теоретичних матеріалів у практиці роботи загальноосвітньої школи.

Список літератури

1.Бондаренко С. Міжпредметні зв'язки процесу технології і фізичного виховання учнів старших класів // Трудова підготовка в закладах освіти / С. Бондаренко, О. Коробова – 2006. – № 4. – С. 46-48.

2.Климук, Л. В. Трудове навчання: обслуг. види праці : підруч. для 5 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / Л. В. Климук, Б. М. Терещук, В. І. Туташинський. – К. : Арка, 2005. – 192 с.

3.Лошкарева Н. А. Межпредметные связи как средство совершенствования учебно-воспитательного процесса / Н. А. Лошкарева. – М. : МГПН, 1981. – 102 с.

4.Мамус, Г. М. Завдання з обслуговуючої праці 5 клас / Г. М. Мамус, О. С. Севаствинова. – Тернопіль : Астон, 2004. – 240 с.

5.Савченко, О. Я. Дидактика початкової школи : підруч. для студ. пед. ф-ту / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 2002. – 368 с.